

KISASÜ'L-ENBIYÂ TERCÜMESİNDE BİRLEŞİK FİLLER I*

COMBINED VERBS IN QISAS AL-ANBIYÂ TRANSLATION I

Mariana BUDU**

Öz

XI. yüzyıl ve sonrasında Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türk boyları kendileriyle birlikte edebî geleneklerini de beraberinde getirmişlerdir. Böylece Anadolu'da Oğuz şivesine dayalı yeni bir yazı dili gelişmeye başlamıştır. Aynı zamanda Arapçadan ve Farsçadan tercümeleşmeler başlamıştır. Bu dönemde mesnevi, Kur'an tercümeleşmeleri, siyer, fıkıh, tezkiretü'l-evliya, tasavvufî ilgili metinler, siyasetnameler, tıp vb. alanlarında birçok eser tercüme edilmiştir. Böylece bu dönem, Türk dili ve kültür tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Her ne kadar bu dönemde Arapçadan ve Farsçadan tercüme yoluyla eserler verilse de, bu tercümeleşmelerde yabancı unsurların fazla karışmadığı bir dönem olmuştur. Türkçenin dönemlerine bakıldığında, söz varlığı içinde yer alan isim, sıfat, edat gibi kelimelerde yabancı unsurlu kelimeler de bulunmaktadır. Buna karşı bu dönemlerde fiiller hep millî bir görüş sergilemiştir, hatta yabancı kökenli kelimeler Türkçe eklerle fiilleştirilerek kullanılmıştır. Türkçede binlerce yabancı kelimenin isim kökenli olduğu hâlde fiil alışı verişi olmadığını söylenebilir. Ayrıca geniş anlam imkânlarıyla, zaman ve eylem çeşitleriyle dile son derece zengin ifade imkânı vermektedir. Bu çalışmada, XV. yüzyılın sonlarına doğru Farsçadan tercüme yoluyla meydana getirilmiş Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ adlı eserindeki birleşik fiiller üzerinde durulacaktır. Özellikle Türkçe kelimelerle kurulan esas anlamı korumuş birleşik fiiller, karmaşık fiiller ve tasvir fiilleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Kısasü'l-Enbiyâ, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, fiil, birleşik fiil

Abstract

The Turkish Tribes who migrated from Central Asia to Anatolia in the XI. century also brought their literary traditions along with them. Thus, a new writing language based on Oghuz Accent began to develop in Anatolia. Moreover, translations from Arabic and Persian have begun. During this period, various works in the fields of masnavi, Quran translations, Siyar, Fiqh, the tadhkiratu'l-a'aliyâ, Siyasatnama, medicine, etc. were translated. Thus, this period was a turning point in the history of Turkish language and culture. Although works were presented through translated versions from Arabic and Persian, it was a period in which foreign elements did not get highly involved in these translations.

* Bu makale, Mariana Budu, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ Tercümesi: Filler-Metin-Sözlük, (Basılmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, künyeli doktora tezi temel alınarak düzenlemiştir.

** Dr. Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Leh Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, mariana.budu@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9000-4029, İstanbul-TÜRKİYE

Gönderim Tarihi: 11.02.2020
Kabul Tarihi: 28.04.2020

When the periods of Turkish are examined, there are also words with foreign elements in words such as name, adjective, preposition included in the existence of words. In contrast, verbs always revealed a national stance in these periods and even foreign origin words were used by verbalizing with Turkish suffixes. From this point of view, it is possible to note that Turkish language is extraordinarily rich in terms of verbs as a word type. The combined verbs in the translation of Abû Ishâk İbrâhîm b. al-Mansûr b. Halefi'l-Müzesikkir an-Nisâbûrî's *Qisas al Anbiyâ* from Farsi language at the end of XV. century will be addressed in the study. The combined verbs keeping the basic meaning composed of Turkish words, complex verbs and depiction verbs will be discussed.

•

Keywords

Qisas al Anbiyâ, Abû Ishâk İbrâhîm b. al-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir an-Nisâbûrî, Kastamonu Provincial Public Library, verbs, depictive combined verbs

GİRİŞ

Çalışmada incelenen Kıyasü'l-Enbiyâ, Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini barındıran, XV. yüzyıla ait mensur bir eserdir. Eser, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Farsça kaleme aldığı *Kıyasü'l-Enbiyâ*'sının Türkçeye tercümesidir. Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2827 numarada korunan eser, M. 1428 / H. 831 yılında instisah edilmiştir. 343 varak olan eser, eksiksiz olup sadece muhteviyat listesinin bir yaprağı yırtılmış ve sonradan yazılarak eklenmiştir. Hattı güzel bir "nesih" ile yazılan metin, her sayfada 15 satır olarak kaleme alınmıştır. Yazısı harekelidir, kullanılan mürekkep siyah, konu başlıkları ve ayetler kırmızıdır (Budu, 2019, s. 6).

Eserde, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen peygamberlerin hayatları ile ilgili kıssalara yer verilmiştir. Peygamber kıssalarının yanı sıra, eserde hikâyeler, çeşitli rivayetler ve hadisler mevcuttur. Hz. Zekeriyâ'dan Hz. Hüseyin'e kadar anlatılan kıssalar, detaylı bir şekilde işlenmiştir. Eserin en geniş bölümü Hz. Muhammed ve dört halife Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin kıssalarından oluşmaktadır. Dilin sadeliği, anlatımın akıcılığı ve söz varlığının zenginliği esere değer kazandırmış ve eseri, Türk Dili ve Edebiyatı kaynakları arasında önemli bir yere yerleştirmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinin son dönemine ait Kıyasü'l-Enbiyâ tercümesi, söz varlığı bakımından çok zengindir. Yazmada toplam sözcük sayısı 92.754'tür. Sözlükte madde başı olarak alınan toplam sözcük sayısı 4.934'tür. Bu sözcükler içerisinde madde başı olarak alınan fiillerin sayısı 492'dir. Yazmada kullanılan birleşik fiillerin sayısı 734'tür. Anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiillerin sayısı 520'dir (Budu, 2019, s. 24).

BİRLEŞİK FİİL KAVRAMI VE YAPISI

Türkçede yeni kelime yapma yollarından biri birleştirme yoludur. Bu yol, fiiller için de geçerli olmaktadır. Fakat Türkçede, "birleşik fiil" kavramı ve yapısı tartışmalı konulardan biridir. Bir kısım araştırmacılar isim ile yardımcı fiil ve fiil ile yardımcı fiil şeklindeki yapıları birleşik fiil olarak gösterirken, kimileri deyimleri de birleşik fiil olarak gösterir. Kimi araştırmacılar ise birleşimin her iki unsuru da fiil olan yapıları birleşik fiil kabul eder. Araştırmacıların görüşleri şu şekildedir:

Z. Korkmaz, birleştirme yoluyla yapılan birleşik fiili, "*Bir isim veya isim soylu Türkçe veya yabancı kökenli bir kelime ile bir yardımcı fiilin veya belirli kurallar içinde bir araya gelmiş iki fiilin oluşturduğu kelime grubuna birleşik fiil adı verilir.*" şeklinde tarif etmiştir (2014, s. 693).

A. B. Ercilasun, "*Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas; anlamca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmektir. İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, tek bir kavramı karşılar.*" şeklinde tarif etmiştir (2014, s. 72).

M. Ergin, "*Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir isim veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur.*" şeklinde tarif etmiştir (2006, s. 386). G. Karaağaç, birleşik fiili, "*Bağlı ögesi eylem olan yapılarıdır; bu yapıların asıl ögesi ise, zarf işleviyle kullanılmış bir ad veya zarf-*

eylem eki almış bir eylemdir. Türkçede bir ad veya eyleme yardımcı eylemlerden birini getirilerek oluşturulan söz öbeklerine birleşik eylem denir." şeklinde tarif etmiştir (2013, s. 204).

Birleşik fiil kavramı kabul etmeyen araştırmacılardan biri H. İ. Delice'dir. Delice, "birleşik fiil" denen yapının aslında bir "fiil öbeği" olduğunu belirtir. Bu öbeklerin amacının anlamı netleştirmek, sınıflandırmak ve açıklamak olduğunu dile getirir (2002, s. 192-193).

L. Johanson ise birleşik fiil kavramını, "*Bir fiil sözlük birimle kendisinden hemen sonra gelen gramatikleşmiş bir fiilin çok genel bir işlevle birleşmesidir.*" şeklinde tanımlamıştır (2007, s. 89). Böylece L. Johanson, birleşik fiili, iki fiilin birleşmesi olarak kabul etmektedir. N. Demir de "Kip ekleriyle kurulan birleşik fiiller" (2013, s. 2) çalışmasında, her iki ögesi fiil olan birleşik fiiller, kendi anlamıyla kullanılan bir fiil ile tasvirî fiil, asıl anlamıyla kullanılan fiilin anlamını çeşitli açılardan dönüştüren, niteleyen bir fiilden meydana geldiği şeklinde tanımlamıştır.

Bir isim veya isim soylu bir kelime veya bir fiil ile birleşen yardımcı fiiller, gramer yapıları, işlev ve anlam bakımından bir araya gelmek için belirli kuralları takip ederler. M. Özkan, isim veya isim soylu bir kelime ile yapılan birleşik fiilleri, "*İsim unsuru önce, yardımcı fiil sonra gelmektedir. Bu birleşik fiillerde asıl anlamı isim unsuru üzerindedir. Yardımcı fiiller anlama etki etmemektedir. Yardımcı fiiller görevi isimleri fiilleştirmek ve onların çekimini sağlamaktır.*" şeklinde tanımlamıştır. (2019, s. 83)

İki ayrı fiilin bir araya gelerek oluşturduğu birleşik fiillerde ise, iki yol izlenmektedir. Z. Korkmaz, gramer yapıları, işlev ve anlam bakımından bir araya gelerek karmaşık fiilleri oluşturan birleşik fiillerde, "*Birinci fiil kök ve gövdesinde farklı zaman kalıbı içindeki sıfat fiillerin, ol- yardımcı fiili ile birleşiminden oluşurlar. Bu birleşimde esas anlam ikinci fiildedir.*" şeklinde tanımlamıştır (2014, s. 700). İkinci yol ise, gramer yapıları ve anlam bakımından bir araya gelerek tasvir fiilleri oluşturan {-A}, {-I} ve {-(y)-Ip}, {-Up} zarf-fiil yapılarıdır. Bu tip yapıları Z. Korkmaz, "*Asıl anlam birinci fiildedir. İkinci fiil ise, bir esas fiil olduğu hâlde, anlam kayması yoluyla, sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış, esas fiil olmaktan çıkmış, birinci fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir*" şeklinde tanımlamıştır (2014, s. 708).

M. Ergin, iki ayrı fiilin bir araya gelerek oluşmuş birleşik fiilleri konusunda diğer araştırmacılardan ayrılmaktadır. M. Ergin karmaşık fiilleri, isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller bölümünde ele almıştır (2006, s. 386).

Birleşik fiillerin yapısı üzerine çalışan gramerciler, konuyu farklı şekilde ele almışlardır. Z. Korkmaz, birleşik fiilleri, esas anlamını korumuş veya işlev incelikleri kazanmış olan birleşik fiiller ve anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiiller, şeklinde incelemiştir (2014, s. 693). Esas anlamını korumuş veya işlev incelikleri kazanmış olan birleşik fiilleri isim ile yardımcı fiil, sıfat-fiil ile yardımcı fiil ve zarf-fiil ile yardımcı fiil şeklinde üç gruba ayırıp incelemiştir (Korkmaz, 2017, s. 694-729). Aynı şekilde T. N. Gencan, birleşik fiilleri kurallı ve anlamca kaynaşmış olarak iki bölüm altında incelemiştir (2007, s. 358).

H. Ediskun, birleşik fiilleri dörde ayırmıştır: İki veya daha fazla fiilden meydana gelmiş birleşik fiiller, bir sıfat-fiil ile ol- yardımcı fiilden meydana gelmiş birleşik fiiller; isim kök veya gövdesinden bir kelime ile et-, eyle-, kıl-, buyur-, ol- yardımcı fiillerinden biriyle meydana gelen birleşik fiiller; anlamca kaynaşmış birleşik fiiller şeklinde incelemiştir (2010, s. 228).

J. Deny, *et-, eyle-, kıl-, ol-, olun-* yardımcı fiilleriyle bir isimden meydana gelen fiillere *mürekkep fiil* adını verir (1941, s. 476-479). Fiil ile bir yardımcı fiille yapılan ise *karmaşık (coplexe) fiil* adı altında inceler (Deny, 1941, s. 465-475). M. Ergin, birleşik fiilleri ikiye ayırmaktadır. Birinci gruba yabancı kökenli veya Türkçe isimler ya da sıfat-fiiller ile *et-, ol-, eyle-, bulun-, yap-* yardımcı fiillerinin oluşturduğu şekilleri alır. İkinci gruba da *bil-, ver-, gel-, gör-, dur-, kal-, yaz-, koy-* yardımcı fiillerinin {-A}, {-I}, {-U} zarf-fiili (nadiren {-Ip}) zarf-fiili ekini almış fiil şekilleriyle meydana getirildiği birleşik fiilleri dahil eder (Ergin, 2006, s. 286-287).

T. Banguoğlu, birleşik fiilleri üç bölümde incelemektedir. T. Banguoğlu, birinci grubu zarf öbeği kalıbında olanlar, ikinci grubu çekim öbeği kalıbında olanlar, üçüncü grubu da bağlam öbeği kalıbında olanlar, şeklinde incelemiştir (2007, s. 310). T. Banguoğlu, *ver-, bil-, dur-, kal-, gör-, gel-, yaz-* yarı yardımcı fiilleriyle {-A}, {-I} zarf-fiillerinin meydana getirdiği fiilleri de *tasvir fiilleri* adı altında ayrı bir bahis olarak ele almaktadır (2007, s. 488).

F. K. Timurtaş, birleşik fiilleri dörde ayırmaktadır: *Birleşik sıgaları, yardımcı fiillerle yapılan birleşik şekiller, tasvirî fiiller, isim, sıfat ve zarflarla* meydana getirenler (2005, s. 133-134). A. von Gabain, şekil bilgisi bölümünde bağlı fiiller başlığı altında modal yardımcı fiiller: *kıl-u u-, kör-ü bil- bol-galı u-* gibi örnekleri inceler. Hemen sonra tasvirî fiiller başlığı altında *alta-yu tur-, ay-u bil, ölüp bar-* gibi örnekleri incelemektedir (Gabain, 2007, s. 87-91).

A. B. Ercilasun, birleşik fiilleri ikiye ayırıp *bir tarafı isim bir tarafı fiil ve iki tarafı fiil* olan birleşik fiiller şeklinde incelemiştir (2014, s. 76).

H. İ. Delice, "Birleşik Fiil Sorunu" adlı çalışmasında, sınıflandırmada birleşenlerin türünü esas alarak yardımcı fiille ve asıl fiille kurulanlar olarak ikiye ayırdıktan sonra yardımcı fiille kurulanları da yabancı isim ile yardımcı fiil ve asıl fiil ile yardımcı fiil şeklinde kendi içinde ikiye ayırarak tasnif etmek mümkün olabilecektir, der (2017, s. 37).

Her ne yol ile oluşursa oluşsun, "*Meydana gelen birleşik fiiller de bir kelime grubudur. Grubu oluşturan unsurlar asıl anlamlarından az veya çok farklı, yeni bir anlam ifade etmek üzere bir araya gelmektedir.*" (Gabain, 1953, s. 16). Kelime gruplarında esas olan, anlamca bir bütünlük meydana getirmektir. Birleşik fiillerde de anlamca kaynaşma söz konusu ve tek bir kavramı karşılamaktadır.

Birleşik fiilleri oluşturmakta kullanılan yardımcı fiiller *etmek, eylemek, yapmak, kılmak, olmak, bulunmak* fiilleridir. Bunlara *tam yardımcı fiil* adı verilmektedir. Bunlardan *etmek, eylemek, yapmak, kılmak* fiilleri geçişli fiil yapar; *olmak* ve *bulunmak* ise geçişsiz fiil yapmaktadır (Ergin, 2006, s. 386; Korkmaz, 2014, s. 199; Özkan, 2019, s. 83).

Bu çalışmada esas anlamı korumuş olan birleşik fiiller, Türkçe isim ile yardımcı fiil ve asıl fiil ile yardımcı fiil şeklinde kurulmuş olanlar incelenecektir. Birinci grupta, Türkçe isim ile *eyle-, it-* ve *kıl-* yardımcı fiiller; ikinci grupta ise karmaşık ve tasvir fiilleri şeklinde ikiye ayırmak süretiyle asıl fiil ile yardımcı fiiller incelenecektir. Ayrıca, metinde tespit edilen iki asıl fiilden oluşan birleşik fiiller de ele alınacaktır.

İSİM İLE YARDIMCI FİLDEN OLUŞAN BİRLEŞİK FİLLER

a) eyle- yardımcı fiili: Türkiye Türkçesinde sayılı birkaç örnekte kalan (Korkmaz, 2014, s. 199) *eyle-* yardımcı fiili, Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Metinde *eyle-* fiili ile 113 birleşik fiil; bunlardan 28 birleşik fiil de Türkçe kelimelerle kurulmuştur:

Pes yol gösterdi saña ve seni dervîş buldı, bay eyledi. (86b/06)

Şöyle kim Ebū Mūsā el-Şa‘rî Başra‘ya beg-idi ma‘zül itdi ve kendünün tayısı ‘Abdullāh bin ‘Āmir‘i anda beg eyledi. (262a/10)

Eyitdi: “‘Alī eyü kişidür velikin hālâyık-ıla kengel çok eyler anuñ gibi laṭife itmek kişinün heybetini giderür.” (256b/02)

Pādişāh eyitdi: “Circis ölmüş şıgırı diri eyledi, sen-daḥı it,” didi. (64a/11)

Pes Benī İsrā‘îl ulularından bir er anı ‘avratlığa diledi çün düğün eylediler. (40a/9)

‘Avrat şād oldı kendüye eyitdi kim ‘İsā gözsüzi gözlü eyler ve mübtelāyı düriist eyler ve ādemden pīsligi ve ebraşlığı zā‘il ider. (40a/15)

Andan soñra eyitdi: “İy yārānlar, selāmu eksik eylemeñ kıyāmete degin ve benüm üstüme selāmumu degürün ve bilesin kim sizün sevgünüz baña oldur kim ... (225a/3)

Ya ‘nī Ḥudā‘ya cān virmeñi babam üstine sen geñez eylegil. (226b/6)

Çün Muḥammed anlaruñla oturdı, ol bulut anlaruñ üzerinde durdı, gölge eyledi. (84b/15)

Ḥaḫ Ta‘ālā kudretinden anuñ oğlını işidür ve görür ve söyler eyledi ve ellerin sağ eyledi. (66b/7)

Rāfiżi eyitdi; ‘Aişe ‘Alī-y-ile şavaş eyledi andan yarın uçmağa mı giriser? (246b/1)

Ḥaḫ Ta‘ālā ol ḥavz aña şovuḫ eyledi, şöyle-kim hiç zahmet ol od ıssından anuñ tenine irişimedi ... (62a/14)

Ne suç eyledüm ki beni öldürmege kaçd idersiz müşrik mi oldum veyā kanlu mı oldum ve Resül dîmedim mi? (324a/13)

Pes ‘Osmān, ‘Alī‘ye ve Ṭalḥa ve Zübeyr‘e eyitdi; ben ‘ummālle and virdüm kelle şart eyledüm kim eger ayruḫ daḥı kimse anlardan şikāyete gelürse anları ma‘zül eyleyem. (266b/9)

Benüm Tañrı‘m cihān ve cihāniyān perverāndur ve dükeli ḥalka rızkın viren oldur kim bizi yokdan var eyledi yine öldüriser yine diriñür-iser ... (38b/10)

Ya ‘nī şükür ol Tañrı‘ya kim sizi ḥor eyledi ve sizi rüsvāyı eyledi ve sizün sözlerüñüzi yalan eyledi. (329b/4)

Eyitdi: “Terāzū vaḳtinde ol arada kim ümmetümün ‘amellerin dartaḫlar ve ben anlara yardım eyleyem.” (226b/8)

Ammā eyitdi pîrlik ve za‘îflık hālinde oğul vire ya beni yigit eyleye. (8a/14)

b) it- yardımcı fiili: Türkiye Türkçesinde yaygın kullanılan *et-* yardımcı fiili, Eski Anadolu Türkçesinde de yaygın olarak *it-* bazen *et-* şeklinde kullanılmıştır. Metinde *et-* şekli 5 birleşimde tespit edilmiştir; *it-* şekliyle ise 397 birleşik fiil oluşturmuştur. Bunlardan 32 birleşik fiil Türkçe kelimelerle kurulmuştur:

Hem bizüm diyārumuzdan peygāambarlık da‘vîsin ider bize söger düzahîdür ve bizüm rüzigārumuzı acı ider. (144a/6)

Allah, ḥaḫ üzerinde dutsun kim kıyāmet gününde sen baña aşşı itmîşsin. (221b/7)

Eyitdi; ben urmadum bir gün 'Ammār'a ve Sa'd-î Vaḳḳāş'a va 'de virür midi kim anlar benden **dilek itdiler** kim ḥalvet geleler oturalar. (269b/5)

Cāzū eyitdi: "Buyur kim bir öli sığır getürsünler tā ben anı senüñ öñüñde **diri ideyim**." (64a/13)

İy nā-dān! Ben itmedüm kim bu oğlanı ben öldürmedüm, sen dilersin kim yalandan bu oğlanı sen öldürdüñ diyü **dürüst idesin**. (28b/4)

Pes aña eyitdiler kim **eyü itmedüñ** kim kendüñe emān dilemek, yüri var kendüzine ve bize daḥı emān dile. (130b/4)

Veger kuşlar Süleymān üzerinde durdılar tā gölge itmek-içün, bulıt dāyim Muḥammed başı üzerinde durur, **gölge iderdi**. (202b/10)

Pākdur bizüm Tañrı'muz, bizler ziyān-kārlaruz ve **güç itdük** kendü tenümüze kim endişe itdük kim deroışlere nesne virmeyelüm deyü. (55a/8)

Ammā hıç kimse bir avuç toprağ-ıla leşkeri **kör idüp** hezîmet itmedi. (199b/2)

Sükkān eyitdi: "Yā Resülallahı, bu işi yārānlara **söz idemezem**." (127b/15)

Eger odı **Haḳ Ta'ālā İbrāhîm'e şovuk itdi**. (194b/15)

Ol **kādirdür** kim yok var ide. (8a/04)

Çün itdi, baḳdı yüzün **turş itdi** ve rengin döndürdi. (97b/7)

Çün 'Arab bāzārınuñ günü oldı, peygāmbar kızıl kaftān geyürdi ve **halkı** da 'vet iderdi ve her kişiye eydürdi kim; baña **yardım idüñ**, **Haḳ Ta'ālā**'nuñ peygāmın irişdürmekde. (93b/2)

Ve bir yanda yazılmış-ıdı kim ḥarbde gönül **yavuz itmek** 'ārdur ve her kim kāfirlerden kaçā **Haḳ Ta'ālā**'nuñ 'azābından kurtulmaya. (108a/05)

Pes iy Muḥammed, bu gice **Haü Ta'ālā**'dan dile tā ümmetüñ yükini **yiyni itsün**," didi. (163b/7)

Halk andan rızıklanalar ve siz eyürsüz kim biz yok etmegi sevmeyüz girü **yok iderüz**. (128b/15)

- **et- yardımcı fiiliyle örnekler:**

Anlar eyitdiler; pes hey yiter söyle siz 'Oāmān'a bundan **beter etdüñüz** ol kuyudan ki ol şatun almış-ıdı andan aña bir içüm şu virmedüñüz. (323b/10)

... ve şer 'ini **icrā edene** la 'net itmiş ola. (306a/13)

Şöyle kim nübüvveti **taşdıḳ etmek** Ebü Bekir naşibi oldı. (295a/2)

... benüm suçum eydüñ eger **ḥatā** itdümse **töve edeyin** bu cengi benümle niçün idersiz kāfirlerle itmezsiniz. (272b/12)

Evvel oldur kim ya **zinā ede** yāḥüz mürtedd ola ne 'üzü bi'llāh dīnden döne. (276a/3)

c) kıl- yardımcı fiili: Türkiye Türkçesinde az sayıdaki birkaç örnekte kalan (Korkmaz, 2014, s. 199) *kıl-* yardımcı fiili Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Metinde *kıl-* fiiliyle 42 birleşik fiil oluşturmuştur. Bunlardan 5 birleşik fiil ise Türkçe kelimelerle kurulmuştur:

İy Muḥammed'üñ ḥānedānı ve sizi arı kıla **arı kılmaḳ**. (300a/7)

Resül namāz **kıl**madın işāret-ile, ya du 'ā-y-ıla ölü **diri kılurdu** **Haḳ Ta'ālā** emri- y-ile. (204b/1)

Ba'zı yārānlaruñ peygāmbara **gönül kıldı** kim Resül zü'l-fikār anlara virmedı. (108a/1)

Çün Hüseyin gitmeḡliḡi Kūfe'ye **toḡru kıldı** 'Abdullāh bin 'Abbās, 'Abdullāh bin Zübeyr'e eyitdi; gözün aydın olsun Hüseyin gider. (314b/2)

Anı gördiler, eyitdiler biz yol **yavu kılduḳ** bizden biri bu intifā'dan düzli dükeli ve **Haḳ Ta'ālā** bizi inen bāḡ ni 'metinden maḥrüm eyledi. (55a/3).

KARMAŞIK FİLLER

Fiil kök ve gövdelerinden kurulan farklı zaman kalıbı içindeki sıfat-fiiller *ol-* yardımcı fiiliyle birleşerek karmaşık fiiller oluşturur (Banguoğlu, 2007, s. 482; Deny, 1941, s. 465; Kononov, 2001, s. 217; Korkmaz, 2014, s. 700; Özkan, 2013, s. 271). Sıfat-fiil ve yardımcı fiil birlikteliği ile kurulan birleşik fiillerde, anlam birleşik fiildedir. T. Banguoğlu (2007, s. 482), Z. Korkmaz (2014, s. 700), J. Deny (1941, s. 465) ve A. N. Kononov'a (2001, s. 217) göre bu türlü birleşikler, zaman ve tarz özelliği dolayısıyla aynı zamanda kılınış kategorisinde de yer alırlar. Sıfat-fiiller, zaman çekimine göre üç gruba ayrılırlar:

ÖNCELİK FİLLERİ

{-mİş} ol-: {-mİş} ol- birleşik fiilinde, *ol-* yardımcı fiilinin geniş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda bitmişlik ifade eder.

*Ve ol kişi kim anlaruñ zamānında güzide olmuş ola ve emīn ola vilāyetde ve resülün emīni ola vahy vaktinde anuñ haqqında yavuzluk söylemek ve la 'net okumağ şöyledür kim anlara **demiş olur**. (304b/11)*

*Eger dimez-istem hüyanet itmiş olurum ve dağı sinüñ fermānuñ **dutmamış oluram**. (220b/4)*

*Ben hergiz tövbe itmezem olmamış curma tövbe nice eydeyim eger itmedüm dirsem inanmazlar ve ger itdüm dirsem yalan **söylemiş olurum** didi. (150a/11)*

{-mİş} ol- birleşik fiilinde, *ol-* yardımcı fiilinin istek kipi çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda bitmişlik ifade eder. Eski Anadolu Türkçesinde **{-mİş} ol-** yapısındaki birleşik fiiller, istek ekiyle kullandıklarında gelecek zaman, istek, dilek, ihtimal işlevinde kullanılmıştır (Özkan, 2013, s. 269-275). Metinde, gelecek zaman ve istek işlevleri tespit edilmiştir:

*Ve aḥbārda gelmişdür kim kıyāmet güninde yetmiş ferişte Yaḥyā'nuñ çevresinde **durmuş olalar** ve bile yüriyeler tā uçmağa degin. (12a/7)*

*Bir yıl rüze **dutmüş olalar** ve ben anlardan hoşnüd olam. (183b/1)*

*Ya 'nī her kim buyruk duta sizden birüñüz Tañrı'nuñ ve Peygāmbār'uñ ve ide eyü işler verüvüz aña āevābın ve dağı **düzmiş olavuz** aña uçmağda rızık. (298a/08)*

*İy Muhammed, gönüm senüñ sebebüñden meşğüldür, dilerem kim senüñ işüñ **düzülmüş ola** ve benüm çok mālüm yok kim saña virem. (85b/1)*

*İllā kim biz anlara kādīr olduk, koğıl tā anlar bunda gelsünler eger geleler ayaklar ile zindāna **gelmiş olalar**. (107a/6)*

*Hağ Ta'ālā kim saña bir gönleği **giyürmüş ola** eger mu'afıklar ol gönleği senden çıkarmak dileseler sen anı çıkarmağıl. (271a/14)*

*Şol koyun sürüsü gibi kim çoban **gitmiş ola**. (236b/4)*

*Pes anlardan sizlerüñ cümlesinden ben 'azāb idem aña dünyāda kim **itmemiş olam** hiç kimseye cihāniyāndan. (45a/5)*

*Ol cümlesinden hiç kimse ulurağ ve pākīzerek Yaḥyā'dan yoğ-ıdı ve ammā ma 'nī haşūr oldur kim hişār **itmiş ola** dükeli günāhdan kim hergiz günāh itmedi ve endişe dağı itmedi günāh. (9b/14)*

*Ve ol kişiye kim resül du 'ā **kılmış ola** sen Tañrı'dan korkmayup ve Resül'den utanmayup aña nite la 'net okursın her ki resüle muḥālefet itse. (305a/7)*

Eger dükeli 'âlemde ayı bizcileyin görmişler olur-ısa rāst ola, yoḥsa bizüm gözlerümüzde ḥelāl **olmuş ola**. (197b/2)

Eger öldürürseñ bir ulu **öldürmüş olasin** ve eger 'afv iderseñ ulu 'afv itmiş olasin. (141a/12)

Yezîd eyitdi iy Hārîcî mel'ün sen Resûl ḥānedānuñ düşmeni misin hiç beter ve şom daḥı andan **toğmamış ola**. (331b/1)

İy 'Abbās sizüñ dīnñüzde ḥile itmek var mı kimse-y-ile kim emān **virmiş olasız?** (131a/3)

Ve çok kişi ola ki daşra teni **yanmış ola** ammā diri kıala ve hiç kimse olmaya kim anuñ yüregi ve cigeri **yanmış ola** ve diri kıala. (195a/11)

Ol kişiler kim yefimler mālını zulm-ıla **yemiş olalar**. (157b/9)

Ve çün bakar görür mīve hemān yirinde Tañrı kudretiyle ve ol kimse kim ol mīveden ve ol ta'āmlardan **yimış ola** hergez bevl ü ḡā'ıt olmaya. (177a/3)

Ya'nî evlerde destūr virdi Allah kim **yücelmiş ola** ve daḥı su'āl ḥācet evidür. (299a/7)

{-mİş} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin istek kipinin hikâyesi ile çekime girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş zamanda bitmişlik ifade eder.

İy kâşkî ben **öl-miş olaydum**, bundan ilerü ve anamdan öli **doğmuş olaydum** ve ḥalk beni **untmış olalardı**. (22b/12)

ALIŞKANLIK FİİLLERİ

Geniş zaman sıfat-fiil eki almış fiil kök ve gövdelerinin ol- yardımcı fiiliyle kurduğu birleşikler, bir oluşun geçmiş, şimdiki ya da gelecek zamanlarda alışkanlık hâlinin sürdüğünü ya da süreceğini ifade eder. Bir oluşun tarzı yönünden anlam inceliği taşıyan alışkanlık fiilleri, basit ve birleşik zaman çekimlerine girebilmektedir (Banguoğlu, 2007, s. 484). Alışkanlık fiillerinde süreklilik gösteren oluş ve kılınış, yardımcı fiilin aldığı zamana göre geçmiş, şimdiki ya da gelecek zamanı verebilmektedir.

{-r} ol-: {-r} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin geçmiş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş zamanda süreklilik ifade eder. Metinde tek bir örnekte tespit edilmiştir:

İñen hoş beslediler tā kim yidi **yaşar oldı**. (20b/9)

{-mAz} ol-: {-mAz} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin geniş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda alışkanlığın biteceğini ifade eder.

Veger benden bu deñlü ḥatā geldi-y-ise n'ola kim imāmdan hem ḥatā gelür ve hem şavāb ḥāşşa ki bu deñlü biñ yerlerde sözler söylemek ve kısmet itmek āḥîr mecmū'ı rāst **gelmez olur**. (264b/8)

Ḥüseyin eyitdi; Ḥaḳ Ta'ālā kim kaderlemişdür andan **kaçmaz olmaz**. (313b/15)

{-mAz} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin şartı çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda alışkanlığın biteceğini ifade eder.

İy kavm, şabr idüñ ben size bunda gelmedüğümüñ 'özrin eydiyem eger inanursañuz ḥoḍ itdüñüz ve **inanmaz olursañuz** bir yir gösterin baña izāfe viresiz. (323b/15)

{-mAz} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin istek kipiyle çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda alışkanlığın biteceğini ifade eder.

Ya'nî bedürüstü Tañrı diler kim gidere sizden her ne kim **yaramaz ola** size anda iy Muḥammed'üñ ehl-i beyti ve arıda sizi ardaḥlukla. (282a/4)

NİYET FİİLLERİ

Z.Korkmaz (2014, s. 705) ve T.Banguoğlu (2007, s. 485), niyet fiillerini, *ol-* yardımcı fiilinin {-AcAk}, {-IcI}, {-AsI} ile oluşturduğu birleşik fiiller, oluş ve kılınışın teşebbüs ve niyet hâlinde olduğunu gösterir olarak açıklamıştır. A. N. Kononov (2001, s. 209). ise, oluş ve kılınışın teşebbüs ve niyetinin yanında istek, belirleme ve karar bildiren işlevlerinin de olduğunu belirtir. Metinde *ol-* yardımcı fiili, geniş zaman kipinin şartı, istek kipi, emir kipi, geniş zaman kipinin hikâyesi ve gelecek zaman kipinin şartı ekleri ile çekime girmiştir. Bu birleşik fiiller geçmiş ve şimdiki zamanda gerçekleşmemiş, gelecek zamanda gerçekleşmesine niyet, teşebbüs, istek, karar hâlinindedir. Bu sebepten dolayı *ol-* yardımcı fiilin gelecek zamanı taşıdığı pek görülmesi de metinde tek bir örnekte tespit edilmiştir.

{-AcAk} ol-: {-AcAk} *ol-* birleşik fiilinde, *ol-* yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin şartı çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda teşebbüs, istek, belirtme ve karar ifade eder.

İy 'Ömer, eger benim cümle tavarum helâk olup yırtıcı canavarlar hep **yırtacak olursa** ben resülün vaşiyetin kımazam. (242a/6)

Mu 'âviye eyitdi kim; ben Resül'den 'aleyhi's-selâm işitdüm kim halk evvelden âhire cem ' **olacak olursa** bir mü 'mini öldürmege anuñ yerine mecmü 'mü öldürmek vâcibdür. (285a/12)

Eger 'Ukkâşe bunda baña kışâşı **itmeyecek olursa** kıyâmet gününde siz beni anuñ elinden almayasız. (222a/12)

Eger eylük **idecek olursam** baña yardım eyleñ ve eger yavuzluk idersem baña yol virmeñ. (239a/3)

Yâ Resülallahı, eger saña ecel **irecek olursa** bu benim mühletüm gelmedin benim haqumı kim ödeyüvire? (240b/6)

Yâ 'Alî eger bu iş seniñ üzerüne **düşecek olursa** saqın kim Ebü Leheb oğlanların halâyık üstine musallağ itmeyesin. (256a/3)

Eger ol **ölmeyecek olursa** anuñ yerine beni öldüresiz, ben Tañrı kitâbında okuyup görüp dururam. (273a/8)

Ya 'nî her gün ol işi üstine kâ 'imdür eger saña kazâ **gelecek olursa** ki ol kazâ ve ol hükümde baña hayr ola. (315b/13)

{-AcAk} *ol-* birleşik fiilinde, *ol-* yardımcı fiilinin istek kipi çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda istekifade eder.

Çün enbüh kâfirler gördüñüz velikin Tañrı'nuñ dileği bir işi işlemekdedür kim ol iş **işlenecek ola** tâ helâk ide. (302b/6)

{-AsI} ol-: {-AsI} *ol-* birleşik fiilinde, *ol-* yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin şartı çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda teşebbüs, istek, belirtme, karar ifade eder.

Benüm katumda bir mihmân var, eydür kim eger pâdişâh anı kim ben direm **idesi olursa** anuñ atımı diri göreyim tâ aña binsün. (39a/15)

Ol altunlardan vir kim helâlün Ümmü'l-Fazl penhân itmişdür kim berü çıkdıguñ vaktde aña virdün ve itdün kim ben **gelesi olursam** sen altunı kendüne ve oğlanlaruña şarf idesin. (105b/13)

Aña eyitmek gerek kim anları ma 'zül eyleye ve eger **itmeyesi olursa** 'Oâmân'ı öldü[r]mek gerek. (264a/1)

İy hatun! Bu oğlanuña seniñ karnuñdadur eger kız **olası olursa** Mescid-i Beytü'l-Muqaddis'e nicesi kayı bilürsin. (16b/14)

Bu haţţ içinde ol, eger bu haţţdan **çıkası olursañ** tā kıyāmete-degin beni görmezsin. (95a/9)

Resül bildi kim eger birinüñ sarāyına **konası olursa** girü kalanları melül olurlar. (100b/1)

Ya 'nī Tañrı size eyü 'ivaz vırsün yoħsa eger böyle **olmayası olursa** sizüñ-ile bizüm aramızda şulh olmaz. (238a/9)

{-AsI} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin gelecek zaman kipinin şartı çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda teşebbüs, istek, belirtme, karar ifade eder.

Korkaram kim eger saña du 'ā- yı bed **kılası olırsarsa** tizde helāk olursın. (214b/5)

{-IcI} ol-: {-IcI} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin istek kipi çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda teşebbüs hâlinde olduğunu ifade eder.

Tañrı'dan korkuñuz kim Tañrı'ñuz **saklayıcı ola**, ve kuvvet **virici ola**. (219a/3)

Anlara yumşak ve **esirgeyici ola** mü 'minlere ve katı ve iri ola kâfirlere. (243b/6)

Ol eyitdi; ben 'Arabı ħor dahı degülem, Muhammed'üñ kıızı oğlıyam nice 'Arabı ħor **idici olam**. (301a/8)

{-IcI} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin emir kipi çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda teşebbüs hâlinde olduğunu ifade eder.

Eylük eylegil ve anları esergeyeci olğıl ve anlara lutf **eyleyici olğıl** ve evvel senden uçmak kilidin soralar. (233a/7)

{-IcI} ol- birleşik fiilinde, ol- yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin hikâyesi çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gerçekleşmesi beklenen, fakat gerçekleşmeden bitmişlik ifade eder.

İy Muhammed eger ħamr cāmu almışmısañ dükeli seniñ ümmetüñ ħamr **içici olurlardı**. (155a/7)

TASVİR FİİLLERİ

Zarf-fiil eki almış fiil ile yardımcı fiilin kurduğu birleşik fiiller, iki ayrı fiilin kaynaşmasından oluşmuş birleşiklerdir. Bu birleşikler içindeki birinci fiil, {-A}, {-I} veya {(y)-Ip}, {-Up} zarf fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise, aslında bir esas fiil olduğu hâlde, anlam kayması yoluyla, yavaş yavaş hem sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış hem de esas fiil olmaktan çıkıp, esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir. Anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan ve tek bir oluş ve kılınış gösteren bu birleşiklerde, yardımcı fiillin görevi, esas fiildeki oluş ve kılınış biçimini, tarzını tasvir etmektedir. Tasvir fiilleri bu özellikleri dolayısıyla, fiilin kılınış kategorisini de temsil ederler (Banguoğlu, 2007, s. 488; Gabain, 2007, s. 90; Korkmaz, 2017, s. 708; Özkan, 2017, s. 148).

Türk gramercilerin tasvir fiiller [fiil+zarf-fiil eki+yardımcı fiil] olarak adlandırdığı yapı için E. Bacanlı (2009, s. 1) ve F. Gökçe (2007, 1-2), *art fiil* terimi kullanırlar. L. Johanson (2007) ise, *ekleşik fiil* terimi kullanır.

YETERLİK FİİLLERİ

Yeterlik fiilleri bir esas fiilin *{-(y)-A}* zarf-fiil biçimi üzerine *bil-* yardımcı fiilinin getirmesiyle kurulur. Bu tür birleşiklerdeki *bil-* yardımcı fiilli; ya bir oluş ve kılınışı gerçekleştirme güç ve yeterliğini, yani "yapabilme iktidarını", ya da bir oluş ve kılınışın gerçekleşme olasılığının bulunduğunu gösterir (Korkmaz, 1959, s. 108). Bu birleşik fiiller geçmiş ve şimdiki zamanda oluş ve kılınışın sürdüğünü ifade ederler.

{-A} bil-: Metinde yeterliği ve gücün varlığını gösterme görevi ile kullanılan örnekler:

‘Avrat eyitdi; diledüm kim seni sınyam ne kadar kuvvetüñ var-ımuş göreyim, bu ipleri üzebilür misin? (52b/6)

Metinde imkân gösterme görevi ile kullanılan örnek:

*Velikin diledi-kim ol anda ne işi Mekke’de eyü **olabilürdi** kim Hüseyin anda olacağ olursa kimse anuñ ‘ahd itmez. (314a/13)*

bil- ile yapılan olumsuz şekil, olumsuz fiil tabanlarından da oluşabilir. Bu durumda *bil-* tasvir fiili "imkân" ve "ihtiyar" gösterir (Korkmaz, 2005, s. 607). Eski Türkçede *bil-* yardımcı fiilinin olumsuz şekli *u-* yardımcı fiiliyle yapılmıştır (Banguoğlu, 2007, s. 489; Gabain, 1953, s. 24). Metinde imkân görevi ile kurulan örnekler *bil-* yardımcı fiiline olumsuzluk eki *{-mA-}* ile geniş zaman olumsuzluk *{-mAz}*'nin eklenmesiyle yapılmıştır.

Ümmü Seleme eyitdi: “Anlaruñ gönli ğam-nāk olup-durur hac ümüdin dutarlar-ıdı idebilmediler.” (119b/6)

Çün harem kenârına irişdiler islâm leşkerin gördiler kim hiç kimse silâh geymiş yok, getirebilmediler. (117a/6)

TEZLİK FİİLLERİ

Tezlik fiilleri, *{-I}*, *{-U}* zarf-fiil eki almış bir esas fiilin *ver-* yardımcı fiili ile birleşmesinden oluşmaktadır. *vir-* yardımcı fiilin görevi, esas fiildeki oluş ve kılınışın tezlikle, ansızın, kolayca gerçekleşebileceğini bildiren tasvir fiilleri yapmaktadır (Banguoğlu, 2007, s. 490; Korkmaz, 2014, s. 714). Metinde, tezlik fiillerin geçmiş zaman çekimine girerek oluş ve kılınışın geçmişte tezlikle bitmişlik; istek ve emir kipi ile çekime girerek oluş ve kılınışın gelecekte kolayca, tezlikle gerçekleşebilirlik durumunu bildirmektedir. Olumsuz şekilleri, *vir-* fiiline geniş zaman olumsuzluk eki *{-mAz}* getirilmiştir. *vir-* yardımcı fiili zaman bakımından basit ve birleşik fiillerin bütün çekim kalıplarına girebilmiştir.

{-I} vir-: *{-I}* *vir-* birleşik fiilinde, *vir-* yardımcı fiilinin geçmiş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş zamanda bitmişlik ifade eder.

*Resül saña talāk mı virdi? Hafşa dek durdı, ‘Ömer bir dağı **sorvirdi**. (136a/13)*

*Ebū Bekir eyitdi: “Ne dir?” **Eydivirdiler** kim eydür ben yatsu namâzını Ümmihânî evinde kıldum. (187b/11)*

{-I} *vir-* birleşik fiilinde, *vir-* yardımcı fiilinin istek kipi ile çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda kolayca, ansızın, tezlikle gerçekleşebileceğini ifade eder.

*Aña eyitdi kim; dek dur nitekim na leyni biz ol erden alavuz dîni ‘izzetin anlardan **altvirevüz**. (94a/5)*

{-I} *vir-* birleşik fiilinde, *vir-* yardımcı fiilinin emir kipi ile çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda kolayca, ansızın, tezlikle gerçekleşebileceğini ifade eder.

Benüm re'yüm oldur kim her kişi deve Ka'be-hâne adına ve ol develeriün anlaruñ arasına şalvirelüm tã anlar develeri boğazlasunlar. (76a/3)

Ya 'nî iy perverdigârum yapıvir baña senüñ katuñda bir ev uçmağda ammâ peygâmbâr evi biri imân ve biri şefâ'at evidür. (299a/9)

{-I} *vir-* birleşik fiilinde, *vir-* yardımcı fiilinin olumsuzluk ekleriyle çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, gelecek zamanda kolayca, ansızın, tezlikle gerçekleşemeyeceğini ifade eder.

Bū Süfyân eyitdi: "Çün baña emân virdüñüz niçün koyvirmesiz kim ilerü varam. (131a/5)

{-U} *vir-*: {-U} *vir-* yardımcı fiiliyle örnekler:

'Ömer bin Sa'd kığırtı her kim ne aldı-y-ısa tiz getürsünler dedi ve bu oğlanı koyviriñ. (328a/8)

Yâ Resülallahi, eger saña ecel irecek olursa bu benüm mühletüm gelmedin benüm haqumu kim ödeyüvire? (240b/7)

SÜREKLİLİK FİİLLERİ

Süreklilik fiilleri, esas fiilin {- (y)-A}, {-I}, {-U}, {-Ip} zarf-fiil biçimleri üzerine *dur-*, *gel-*, *kal-*, *gör-* yardımcı fiillerinin getirilmesiyle oluşmaktadır (Banguoğlu, 2007, s. 491; Korkmaz, 2014, s. 716; Özkan, 2017, s. 148). Süreklilik fiilleri kullanım farklarıyla oluş ve kılınışın geçmiş, şimdi ve gelecek zaman içinde sürekli olduğunu ortaya koymaktadır. Metinde *dur-*, *gel-*, *kal-* yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiiller mevcuttur.

dur- fiili: *dur-* yardımcı fiili, esas fiilin {-A}, {-I}, {-U}, {-Ip}, {-Up} zarf-fiil şekilleri üzerine getirilir. *dur-* yardımcı fiili oluşturduğu birleşik fiillerin yapılarını derecelendirilebilir kılmaktadır. {-A}, {-I}, {-U}, {-Ip}, {-Up} *dur-* yapısındaki birleşik fiilleri süreklilik, zaman içinde yayılma ve tekrarlılık ifade eder (Aksan, 2003, s. 9). Metinde *-e dur-* birleşik fiilin oluş ve kılınış, şimdiki zamanda gerçekleşmekte olduğunu ifade eder. Hareket gösteren fiillerle kullanılmıştır:

Ol vaqt ben elüm üze duram cânımı aluram eger maşrıqda olsun ve eger mağribde olsun. (164b/1)

{-I} *dur-* ve {-U} *dur-* birleşik fiilinde *dur-* yardımcı fiilinin geçmiş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış geçmiş zamanda süreklilik ifade eder.

Ve Muhammed bin Cerir geli durdı aña eyitdiler; ol 'Oâmân katına vardı aña haber itdi kim Mışırlular girü döndiler didiler kim nâme bulduk. (270b/8)

'Ubeydullah la'ânetü'llâh eyitdi; eger pîr degülmiş-isedük şimdi buyururdum päre päre eyleylerdi velikin ol aq şakaluñdan utanuram Zeyid ağlayu durdı. (333b/15)

Çün iki gün kaldı ol vakte bir taş dağı düşdi ve üstinde bir ruq'a bağı ol ruq'ayı 'Alî şeşdi açdı oğudı yazılmış-kim başıñuzu ve tenüñüzi yuyasız ve diñleyü durasız. (330b/11)

{-Ip} *dur-*: {-Ip} *dur-* birleşik fiilinde, *dur-* yardımcı fiilinin geniş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, şimdiki zamanda süreklilik ifade eder.

Eyitdi anı kim sen begendüñ benüm katumda begenilip-durur ki peygâmbardan işitdüp-dururam begendüm ol kişi kim 'Abdullâh bin 'Abbâs begendi. (256b/12)

Resül'den 'aleyhi's-selâm **işidip-dururam** kim Haq Ta 'alā kim saña bir gönleği giyürmiş ola eger mu 'afıklar ol gönleği senden çıkarmak dileseler sen anı çıkarmağıl. (270a/13)

Eyitdi belî ki nâmeler **gelip-durur** ki beglerini qahr itmişler ve Kûfe'yi düşmenden hâlî kılmişlar. (313b/6)

{-Ip}dur- birleşik fiilinde dur- yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin hikâyesi ile çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş zamanda süreklilik ifade eder.

Çün ol vaqt yakın geldi 'Alî aña göz dutup durdı endişede ve fikirde **kalıp-dururdu**. (285b/11)

Şöyle kim cümle yârânlar anuñla bile ağladı ve her âyet kim enşârikerüñ hakkında **inip-dururdu**. (237b/15)

{-Up} dur-: {-Up} dur- birleşik fiilinde, dur- yardımcı fiilinin geniş zaman kipinin hikâyesi ve geniş zaman ile çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş veya şimdiki zamanda süreklilik ifade eder. {-Up} dur- süreklilik fiili, hareket ve durum gösteren fiillere gelmiştir.

Yâ Resülallahî, niçün ağlarsın ki Haq Ta 'alā senüñ evvelki, günâhuñı dağı ve soñrağı günâhuñı dağı **yarlıgayup durur**? (225b/7)

Haq Ta 'alā aña **buyurup durur** kim: "Muhammed'üñ cânını kendü destürî-y-ıla al." (227b/8)

İki günden soñra 'Amr Ma 'dî şu kenârında **turup dururdu** ulu taşlar atardı gücin şanamağ-ıçün. (252a/11)

Ol sebebden kim mest olup-dururdu bir bāğ içinde bir cühüduñ 'avrat-ıla bile **yatupdururlardı**. (249b/10)

-üp tur-: Metinde tek bir örnekte bu yardımcı fiilin ötümsüz ünsüz şekliyle kullanıldığı da tespit edilmiştir:

İy Kûfe kavmi Tañrı sizi helāk itsün n'itmiş olam ben sizüñ haqkuñuzda fitne odı **sevinüp tururken** anı girü yaqdıñuz. (326b/15)

gel- fiili: gel- yardımcı fiiliyle kurulan süreklilik fiilleri, esas fiildeki oluş ve kılınış, alışkanlık hâlinde sürmekte bulunduğunu ifade eder (Banguoğlu, 2007, s. 491; Korkmaz, 2014, s. 719). Metinde bu anlamda geniş zaman kipinin hikâyesi çekimine giren gel- yardımcı fiili {-A} gel- birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınış, geçmiş zamanda alışkanlık hâlinde sürmekte olduğunu ifade eder.

Pes atam evine vardum, hasta düşdüm ve atam Ebü Bekir şormazdı ve hem resül dağı beni **şoragelmezdi** ammâ evümüz kapusundan geçerken annama eyitdi-kim; kızuñ nicedür. (149a/13)

Geçmiş zaman ve emir kipi çekimine giren gel- yardımcı fiili {-A}, {-U}, {-I}, {-Up} gel- birleşik fiillerinin gösterdiği oluş ve kılınış, geçmiş zamanda anlık ifade eder.

Muhammed Cerîr eydür; Yezîd'üñ gözi **tolageldi** eyitdi; ya 'nî Tañrı la 'net olsun her kim bunu işledi. (331a/9)

Pes nāgāh uykuğan uyandı, **durı geldi**, yüzün beyābāna dutdı, gitdi, atası anası her çend kim cehd itdiler anı yığmadılar. (15a/2)

Pes ol sâ 'at Circis ayağı üzerine **туру geldi**, Haq Ta 'alā'ya şükr ve sipās itdi. (63b/3)

Eyitdi; beni nāme-y-ile getürdüñüz niçe kez haberler göndürü elçiler **viribiyüp geldüm** eger baña yardum ider-iseñüz şöyle kim va 'de itdüñüzdi iderseñüz va 'de yirine gele vefā itmiş olasız. (318b/11)

kal- yardımcı fiili: Geçmiş zaman çekimine giren kal- yardımcı fiili {-I} kal- birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışın, geçmiş zamanda hareketsiz olarak sürmekte olduğunu ifade eder.

*Ben gitdüm Cebra'ıl yirinde **duri kaldı**. Eyitdüm: "İy Cebra'ıl, niçün **duri kalduñ**?" (170b/12)*

YAKLAŞMA FİİLLERİ

Esas fiilin {-A} zarf-fiil biçimi üzerine *yaz-* tasvir fiilinin getirilmesi ile kurulan yaklaşma fiilleridir. Eski Türkçede *yaz-* fiili "yanılmak, hata etmek, günah işlemek" anlamında kullanılmıştır (Korkmaz, 2014, s. 724; Özkan, 2019, s. 94). Metinde, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, "az kalsın gerçekleşecek olma" anlamında kullanılmıştır. {-A} *yaz-* birleşik fiilinde *yaz-* yardımcı fiilinin görülen geçmiş zaman çekimine girmesiyle oluş ve kılınış, geçmiş zamanda "az kalsın gerçekleşecek" olmayı ifade eder.

*Ol eyitdi-kim belı, ben anlaruñ mihteriyem, ammâ dün gice İsa benüm katumda idi ve beni dutdı yüzüme bir tabança urdı şöyle kim gözlerüm **çıkayazdı**. (72b/8)*

UZAKLAŞMA FİİLLERİ

git- yardımcı fiiliyle kurulan uzaklaşma fiilleri, esas fiildeki bir oluş ve kılınışın "uzaklaştığını" gösterir (Korkmaz, 2014, s. 724; Özkan, 2019, s. 94). Zeynep Korkmaz'a göre "bazı gramerciler bir iki örneklere dayanarak süreklilik fiileri arasına katarak oluşturulmuş", kendine göre ise "Eski Anadolu Türkçesine özgü şekillerdir. Bugün Türkiye Türkçesinde {-A} *git-* birleşik fiili kullanımdan düşmüş ve yerini daha yeni bir bir şekil olan {-Ip} *git-* birleşik fiiline bırakmış." şeklinde ifade etmiştir. (2014, s. 725). Metinde hem *-a git-* hem *-up git-* örneklerine rastlanmıştır. Bu tasvir fiil, {-A} zarf fiilinden sonra *git-* yardımcı fiili olarak oluşmuştur.

Emir kipi ve öğrenilen geçmiş zaman kipinin hikâyesi ya da geçmiş zaman çekimine giren *git-* yardımcı fiilin *-a git-*, *-up git-* birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışın uzaklaştığını gösterir.

*Ol eyitdi; bārı bu 'avratı oğlanı **duta gitmegil** gördüñ kim 'Oāmān'ı öldürdiler anuñ oğlanı 'avratın görürlerdi. (314a/5)*

*Pes er 'avratımuñ anasın aldı, gitdi ol aracuğa iletı kim kendüñün anasını **koıup gitmişlerdi**. (57a/13)*

YARI YARDIMCI FİİLLER

Yardımcı fiil tespit edilmemekle birlikte, isimlerle kaynaşmış olan ve yardımcı fiillere benzer bir işleyişle isimleri fiilleştiren fiiller de vardır. Bunlar bir tam fiildir, ancak isimlerle kaynaşınca yardımcı fiil işleviyle kullanılmaktadırlar. T. Banguoğlu, yarı yardımcı fiilleri, "... nesne olan adlarla kaynaşmış daha bazı fiiller vardır ki salt kılış ve oluş anlamı taşımamakla birlikte yardımcı fiillere benzer bir işleyişle, yani adın kavramını fiilleştirmek üzere birleşik fiiller yaparlar. Bunlara yarı yardımcı fiiller (verbe semi-auxilliarire) adını veririz." şeklinde açıklamıştır (2000, s. 316).

Z. Korkmaz ise bu gruba giren birleşiklerde, yarı tasvir niteliğinde bir oluş ve kılınış bulunmadığını, birleşikteki birinci fiilin, ikinci fiildeki oluş ve kılınış belirleyici bir zarf görevi yüklediği için "belirleyici birleşik fiiller" terimini kullanmıştır (2014, s. 727).

Bazı Türkoloji çalışmalarında yarı yardımcı fiil ile kurulan birleşik fiil yapıları anlamca kaynaşmış deyimleşmiş birleşik fiiller içerisinde değerlendirilmektedir (Karahan, 2011, s. 75-76; Öztürk, 2008, s. 13). S. Alibekiroğlu, yarı yardımcı fiilleri,

“İsim+fiil/asıl fiil yapılarda asıl anlam korunuyorsa, mecazlaşma yoksa bunlar da birleşik fiildir. Bu birleşiklerde kullanılan asıl fiiller de yarı yardımcı fiil sayılmalıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Alibekiroğlu, 2014, s. 153). Metnimizdeki örneklerde asıl anlam korunduğu için asıl anlamı korumuş birleşik fiiller içine incelemeyi uygun bulduk. Metinde, bu tipteki birleşik fiiller, esas fiil +{-U} zarf-fiil +fiil yapısındadır.

Meysere eyitdi: “İy Muhammed, sen ilerü var muştula kim şöyle bilürem kim eger sen muştulayu varursañ (mujde vermek için varmak) *Hadice bu deveyi saña bağışlar.* (86b/2)

Yünus’ı isteyü çıktılar, (aramak için çıkmak) *her biri bir yaña isteyü gitdi* (aramak için gitmek). (36a/10)

SONUÇ

Çalışmada, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin *Kıyasü'l-Enbiyâ* adlı eserindeki esas anlamını korumuş, karmaşık fiiller ve tasvir birleşik fiilleri incelenmiştir.

Fiilleriyle kullanılan isim ile *eyle-*, *it-*, *kıl-* asıl yardımcı fiil, oluşan birleşik fiillerin sayısı 734'tür. Bunlardan 102 birleşik fiil, Türkçe kelimelerle oluşmuştur.

Metinde yer alan karmaşık ve tasvir fiiller, kılınışları bakımından incelendiğinde şu tespitlerde bulunmak mümkündür:

- *-mİş ol-* birleşik fiili geniş zaman ve istek kipi ile çekime girdiğinde gelecek zamanda bitmişlik; istek kipi hikâyesi ile çekime girdiğinde ise geçmiş zamanda bitmişlik gösterir. Öncelik fiilleri, gösterdikleri oluş ve kılınışın gelecek veya geçmişte bitmişlik işlevini taşıyan birleşik fiillerdir.
- Alışkanlık fiilleri oluş ve kılınışın geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda süreklilik belirten birleşik fiillerdir.
- Niyet fiilleri *ol-* yardımcı fiili geniş zaman kipinin şartı, istek kipi, emir kipi, geniş zaman kipinin hikâyesi ve gelecek zaman kipinin şartı ekleri ile çekime girmiştir. Bu birleşik fiiller gösterdiği oluş ve kılınışın geçmiş ve şimdiki zamanda gerçekleşmemiş, gelecek zamanda ise gerçekleşmesine niyet, teşebbüs, istek, karar hâlidir. Bu sebepten dolayı *ol-* yardımcı fiilinin gelecek zaman eki aldığı tek bir örnekte görülmektedir.
- Yeterlik fiilleri oluş ve kılınışın gerçekleşme ihtimali ve yeterliğini gösterir. Geçmiş ve şimdiki zamanda süreklilik gösterirler.
- Tezlik fiilleri geçmiş zaman çekimine girerek oluş ve kılınışın geçmişte tezlikle bitmişlik; istek ve emir kipi ile çekime girerek oluş ve kılınışın gelecekte kolayca, tezlikle gerçekleşebileceğini gösterir.
- Süreklilik fiilleri kullanım farklarıyla oluş ve kılınışın geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman içinde sürekli olduğunu gösterir.
- Metinde yardımcı fiil tespit edilmemekle birlikte, yardımcı fiillere benzer bir işleyiş ile meydana gelen yapılar mevcuttur. Bunlar bir tam fiildir, ancak isimlerle kaynaşınca yardımcı fiil işlevi ile kullanılmaktadırlar. Esas fiil genellikle {-*(y)U*} zarf-fiil yapısındadır. *-u /-ü* yapısındaki zarf-fiilin işlevi sebep göstermektir. Birleşik fiile “için” anlamı katmaktadır. Metinde tespit edilen yarı yardımcı fiiller: *çık-*, *yat-*, *var-*. Metinde, tespit edilen yarı yardımcı fiillerinde, asıl anlam korunduğu için esas anlamı korumuş olan birleşik fiiller bölümünde almayı uygun bulduk.

EXTENDED ABSTRACT

During the Anatolian principalities, Turkish language has a peculiar language structure. During the period called as ancient Anatolian Turkish, a unique language structure of the Turkish language was formed. Thus, this period became a milestone in the history of the Turkish language and culture. Although works were presented through translated versions from Arabic and Persian, it was a period in which foreign elements did not get highly involved in these translations. In the study, we focused on the combined verbs in the translation of Abû İshâk İbrâhîm b. al-Mansûr b. Halefi'l-Müzesikkir an-Nisâbü'rî's Qisas al Anbiyâ translation. Especially, we discussed the *combined verbs keeping the basic meaning* composed of Turkish words, *complex verbs and depiction verbs*.

The reason is that Turkish has a national stance for the verbs, from the oldest texts up to today. When the periods of Turkish are examined, there are also words with foreign elements in words such as name, adjective, preposition included in the existence of words. On the other hand, verbs always revealed a national stance in these periods and even foreign origin words were used by verbalizing with Turkish suffixes. From this point of view, it is possible to note that Turkish language is extraordinarily rich in terms of verbs as a word type. It provides a very rich expression opportunity to the language with its wide range of meaning, time and verb types.

In this study, complex verbs and their depictive combined verbs which had original meanings were examined in Qisas al Anbiya of Abû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefi'l-Müzekkir an-Nisâbü'rî. The number of the nouns used in the text with *eyle-*, *it-*, *kil-* main auxiliary verbs was 734. 102 compound verbs of these were formed with Turkish words. The combined verb *-miş/-miş ol-* shows perfect in the future tense when the conjugated verb enters with present tense and optative mode. When *-miş/-miş ol-* combined verb conjugates with optative mode, they show an end in the past. Priority verbs are combined verbs showing formation and manner of action of finishing of the past or the future. Formation and manner of action of habit verbs are combined verbs that show continuity in past, present and future times. The intent verbs have been conjugated with *ol-* auxiliary verb's present tense condition, optative, imperative mode, present tense mode story and future tense's condition. These combined verbs are in the form of intent, attempt, desire and decision to occur in the future and not happened in the past and present. For this reason, it is seen in an example that the auxiliary verb *ol-* takes the role in future tense. Competence verbs' formation and manner of action indicate that there is power and competence. They show continuity in the past and present. Formation and manner of action of thesis verbs show the quick end during past by entering into the past tense and shows quick happening in the future by entering into optative and imperative mode. The aforementioned form and the past are continuous in the past, present and future time with the difference in the use of continuous verbs. Although there is no auxiliary verb, there are a few examples in the text of semi-auxiliary verbs that are combined with nouns and verb nouns with a similar function to auxiliary verbs. For example, *alup git-*, *isteyü çık-*, *oturu yat-* etc.

KAYNAKÇA

- Aksan, Y. (2003). Türkçede durum değişikliği eylemlerinin kılınış özellikleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 14, 1-14.
- Alibekiroğlu, S. (2014). *Çağdaş Türk lehçelerinde yardımcı fiiller* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Alibekiroğlu, S. (2018). Türkiye Türkçesinde yarı yardımcı fiiller. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 1140-1147.
- Bacanlı, E. (2014). *Kılınış kategorisi ve Altaycada kılınış belirleyicisi olarak art fiiller*. Ankara: TDK Yay.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri* (8. bs.). Ankara: TDK Yay.
- Budu, M. (2019). *Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ tercümesi: Fiiller-metin-sözlük* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Delice, H. İ. (2002). Yüklemler olarak Türkçede fiil. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 185-212.
- Delice, H. İ. (2017). Birleşik fiil sorunu. R. Gürses & N. Balta (Haz.), *Birleşik fiil: Bildiriler ve tartışmalar* içinde (s. 33-44). Ankara: TDK Yay.
- Demir, N. (2013). Kip ekleriyle kurulan birleşik fiiller. *Prof. Dr. Leylâ Karahan Armağanı* içinde (s. 389-368). Ankara: Akçağ Yay.
- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri: Osmanlı lehçesi* (A. U. Elöve, Çev.). İstanbul: Maarif Matbaası Yay.
- Ediskun, H. (2010). *Türk dilbilgisi: Sesbilgisi-biçimbilgisi-cümlebilgisi*. (12. bs.) İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Ercilasun, A. B. (2014). *Kutadgu Bilig grameri: Fiil*. (2. bs.) Ankara: Akçağ Yay.
- Ergin, M. (2006). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basımevi Yay.
- Gabain, A. (1953). Türkçede fiil birleşmeleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, 1-28. Erişim adresi: http://tdkgov.tr/dosyalar/TDA/1953/1953_2_Gabain.pdf
- Gabain, A. (2007). *Eski Türkçenin grameri* (5. bs.) (M. Akalın, Çev.). Ankara: TDK Yay.
- Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Yay.
- Gökçe, F. (2007). *Oğuz Türkçesinde fiil birleşmeleri: Tarihsel, karşılaştırmalı bir deneme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hacıeminoğlu, N. (2016). *Türk dilinde yapı bakımından fiiller: En Eski Türkçe metinlerinden zamanımıza kadar yazı dilinde*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- Johanson, L. (2007). *Türkçe dil ilişkilerinde yapısal etkenler* (N. Demir, Çev.). Ankara: TDK Yay.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Karadoğan, A. (2019). *Türkiye Türkçesinde kılınış*. Ankara: Divan Kitap Yay.
- Karahan, L. (2011). *Türkçede sözdizimi* (20. bs.). Ankara: Akçağ Yay.
- Kononov, A. N. (2001). *Türk dili grameri*. İstanbul: Multilingual Yay.
- Korkmaz, Z. (1959). Türkiye Türkçesinde iktidar ve imkan gösteren yardımcı fiiller ve gelişmeleri. *TDAY Belleten* 1959, 107-124. Erişim adresi: [http://tdkgov.tr/dosyalar\(TDA/1959/1959_7_Korkmaz.pdf](http://tdkgov.tr/dosyalar(TDA/1959/1959_7_Korkmaz.pdf)
- Korkmaz, Z. (2005). *Türk dili üzerine araştırmalar* (C. 1) (2. bs.). Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi* (4. bs.). Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Z. (2017). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü* (5. bs.). Ankara: TDK Yay.
- Özçelik, S. (2002). Tasvir fiillerinde kullanılan ekleri üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(610), 820-824. Erişim adresi: dk.gov.tr/dosyalar/TDD/2002s610/610_08_S_OZCELIK.pdf
- Özkan, M. (2013). Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde karmaşık fiillerin kullanılışı üzerine. M. Özkan & E. Doğan (Haz.), *8. Milletlerarası Türkoloji Kongresi içinde* (s. 269-275). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.
- Özkan, M. (2017). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi* (5. bs.). İstanbul: Filiz Kitabevi Yay.
- Özkan, M. (2019). Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs'ın Gülistan tercümesinde söz yapımı-II. *Karabük Türkoloji Dergisi*, 1, 71-102. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/826736>
- Öztürk, D. (2008). *Türkiye Türkçesinde anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiiller*. Ankara: TDK Yay.
- Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi: XV. yüzyıl gramer-metin-sözlük* (3. bs.). Ankara: Akçağ Yay.